

Četrdesmit ar darbu, fanātismu un mākslu pildīti gadi stikla pasaulē



Lidija Kirillova

Lai gan pēdējie trīs gadu desmiti nesuši daudz pārmaiņu, Līvānus Latvijā joprojām zina kā stikla meistarū pilsētu. Tiesa, kopš 2008. gada stikla rūpnīca vairs nepastāv. Kristāla vāzes, glāzes, krāsainie stikla trauki redzami vairs tikai uzņēmuma cienītāju krājumos un Līvānu stikla un amatniecības centra apjomīgajā kolekcijā. Tomēr viss nav tik bēdīgi – turpat studijā nepārtrauktā režīmā darbojas stikla kausēšanas krāsns, top izstrādājumi, kas tūrisma sezonas laikā tiek ķertin izķerti. Studijā strādā stikla mākslinieks **ALEKSANDRS LOGVINS**, darba pieredzi krāj un pilnveido viņa kolēģis Ivars Āboltiņš.

Lai saprastu, kā tas nācies, ka kādreiz Līvānos tik populārā stikla pūtēja profesija palikusi tikai divu cilvēku rokās, aicinājām uz sarunu **Aleksandru**.

Pastāstiet, lūdzu, kāds bija jūsu ceļš līdz profesijai?

– Esmu dzimis Sibīrijā, jo uz turieni ap 1905. gadu Stolipina agrārās reformas laikā no Latgales aizceļoja manas vecvecmammās ģimene. Pagāja gadi, līdz 1969. gadā tika pieņemts lēmums doties atpakaļ uz Latviju. Esmu beidzis Līvānu 2. vidusskolu. Tie, kas dzīvojuši padomju laikos, atceras, ka toreiz skolās vidusskolas klasēs darbojās profesionālās apmācības programma. Vienu dienu nedēļā mācību stundas skolā nenotika, tajā laikā gājām uz kādu konkrētu uzņēmumu, kur apguvām teoriju, darbojamies praktiski. Mūsu klases meitenes profesionāli orientējās eksperimentālajā biokīmiskajā rūpnīcā, puīši – Līvānu stikla fabrikā. Tā tika dots pamats un ievirze iespējamajai nākotnes profesijai. Vidusskolas atestātā bija atzīmes ne tikai mācību priekšmetos, bet arī profesionālajā apmācībā.

Gadu nomācījies tagadējā Rīgas Tehniskajā universitātē, sekoja dienests padomju armijā. Tad izlēmu, ka iešu strādāt, jo vecāki jau bija pensijā. 1984. gada decembrī kļuva par stikla pūtēja mācekli Līvānu stikla rūpnīcā. Tas nozīmē, ka šogad būs jau četrdesmit gadi kopš esmu saistīts ar stiklu.

Vairums produkcijas tapa, tā teikt, plašam patēriņam. Vai toreiz uzņēmumā bija meistari, ko var saukt par māksliniekiem?

– Stikla pūtējiem tika piešķirtas kategorijas – no pirmās līdz sestajai. Tikai sestās kategorijas speciālisti strādāja ar tā sauktajiem mākslinieciskajiem traukiem. Uzņēmumā bija arī viena eksperimentālā brigāde, kas tieši sadarbojās ar mākslinieku nodaļu. Mākslinieki zīmēja skices, brigāde centās viņu idejas realizēt, lai pēc apstiprināšanas varētu ražot masveidā. Tas bija konveijers – ja esi vienu priekšmetu apguvis, tikai uz priekšu, lai izpildītu dienas normu. No tā bija atkarīga alga.

Bet grūtākie laiki bija tikai priekšā...

– Deviņdesmito gadu beigās un divtūkstošo sākums bija problemātisks visiem energoietilpīgajiem uzņēmumiem. Visi rūpnieciskie giganti, ar dažiem izņēmumiem, bija spiesti pārtraukt savu darbību. Tobrīd, man šķiet, arī nodokļu politika valstī nebija izvēlēta tā labākā, tuvredzīga. Izdevīgāk bija ievest preces un ātri pārdot, bet uzņēmējdarbība prasīja vairāk laika, lielākus pūliņus un saprašanu.

Pārdzīvojis grūtos deviņdesmito gadus, 2008. gadā «Līvānu stikls» bankrotēja. Starp citu, bijām palikuši pēdējie šajā nozarē, jo divi citi uzņēmumi Latvijā tika slēgti agrāk. Protams, visiem uzņēmumos strādājošajiem tas bija šoks, arī man. Tobrīd par stikla pūtēju biju nostrādājis nepilnus divdesmit piecus gadus, nācās pieņemt notikušo.

Taču viss izvērtās pozitīvi, jo vecākais kolēģis, mākslinieks un dizainers Juris Dunovskis Jūrmalā izveidoja nelielu stikla studiju «Dunovglass», kur uzaicināja arī mani. Tēlaini izsakoties, tā bija stikla fabrika, kas saspiesta līdz molekulas līmenim. Īstenībā stikla pūtējam vajag tikai kausēšanas krāsni un materiālus. Neilgu laiku tur strādāju, tad atgriezās Līvānos.

Un tajā laikā...

– Tajā laikā kādreizējais stikla pūtējs un kolēģis Aleksandrs Košeļevs nelika mierā Līvānu pašvaldības domi, ka vajag izveidot stikla pūšanas darbnīcu Latgales mākslas un amatniecības centrā. Kā tad tā – milzīga un krāšņa trauku kolekcija ir un būs, bet, kā trauki top, neviens nezina. Izdevās, ideju ar daļēju finansējumu atbalstīja Līvānu novada dome, tika ieguldīti Eiropas Savienības līdzekļi. 2016. gada jūnija sākumā pirmo reizi tika ieslēgta stikla kausēšanas krāsns. Triju diennakšu laikā krāsns iekšējā temperatūra pamazām sasniedz darba režīmu – 1200 grādus. Diemžēl Aleksandrs šo brīdi nesagaidīja, aizgāja mūžībā. Viņa vietā piedāvāju savu kandidatūru un kopš 2016. gada strādāju šajā darbnīcā. Visus šos gadus stikla kausēšanas krāsns darbojas nepārtrauktā režīmā.

Būtībā jūsu dzīvē tas ir jauns radošais posms.

– Tas, ar ko nodarbojos pašlaik, ļoti atšķiras no rūpnieciskajiem laikiem. Agrāk konveijera un vienveidīguma vietā nācis... Ziniet, attiecībā pret sevi man ne visai patīk vārdi māksla vai mākslinieciskums. Tāpēc teikšu – radošums. Konveijera vietā ir radošums un brīvība. Sākumā zīmēju skices, daudz mēģināju, kamēr sāka izdoties arvien labāk. Tajā brīdī, kad no krāsns izņem bezformīgu stikla pikuci, apsēdies uz soliņa un paņem rokās instrumentus, galvā jau griežas priekšmeta, ko gribu veidot, daudzdimensionāls attēls.

Tas nozīmē, ka stikla pūtēja profesionālie panākumi ir, kā saka, viņa paša rokās.

– Jā, diemžēl Latvijā nekad nav bijis un arī tagad nav iespēju profesijas iemaņas apgūt kādā skolā. Ir jāsāk kā māceklim pie meistara, jāmēģina, jāklūdās, atkal jāmēģina.

Eiropā līdzīgas studijas darbojas jau ļoti sen. Ļoti senas ir arī stikla pūšanas tradīcijas. Piemēram, pasaulslavenais Murano stikls Venēcijā ar vairāk nekā 800 gadu vēsturi. Viņi ir kopuši un attīstījuši stikla apstrādes iemaņas, ko pēc tam pārņēma pārējā Eiropa. Kad es savulaik sāku savas darba gaitas, pat uzņēmuma labākajiem meistariem nebija nojausmas, ko citur pasaulē veido no stikla masas, kādas tehnoloģijas tiek izmantotas. Tagad, paldies Dievam, ir internets. Praktiski katru dienu vakaros atvēlu laiku, lai atvērtu savas īpašās stikla apstrādes vēltītās mājaslapas un iepazītos ar jaunumiem. Mani tas ļoti interesē, skatos, analizēju, pēc tam izmēģinu praksē.

Atceros, kā savulaik skatījos dokumentālu video filmu par stikla mākslinieku un dizaineru Marku Ekstrandu no ASV. Tagad viņš, starp citu, dzīvo Panevėžā. Filma bija par to, kā pēc Marka dizaina no stikla tika veidota zivs. Nespēju izprast, kā kaut ko tādu var dabūt gatavu. Vēlāk, kad Marks jau dzīvoja Lietuvā un atbrauca uz Līvāniem, viņš ierādīja pamata lietas, šo to paskaidroja. Pārējais bija manās rokās.

Lasīju kādu rakstu, kur jūs pirms pāris gadiem minējāt, ka gribat atrast mācekli, amata mantinieku. Kā veicas?

– Te nu jāatgriežas pie iepriekš teiktā, ka Latvijā nav skolas, kur mācītu stikla pūtējus. Mākslas akadēmijā ir stikla katedra, bet tur māca dizainu. Topošie mākslinieki divreiz gadā brauc arī pie mums uz Līvāniem. Viņi ierodas ar savām idejām, bet es cenšos tās realizēt stiklā. Ne vienmēr izdodas, jo reizēm tie plāni ir tik sarežģīti, ka nepieciešams divu un pat triju cilvēku komandas darbs, lai radītu iedomāto formu.

Stikla pūtēji Latvijā ir izmirstoša, praktiski izmirusi profesija...



Aleksandrs Logvins un viņa jaunais kolēģis Ivars Āboltiņš ir vienprātīgi, ka viņiem ir visaizraujošākā un skaistākā profesija

Tikko redzēju, ka studijā kāds strādā. Tātad ir amata mantinieks?

– Kopumā interese ir maza. Kad izziņojām konkursu, saņēmām vien trīs vai četrus CV. Ivars Āboltiņš ar mani strādā jau gandrīz divus gadus. Viņš ir dzimis rīdzinieks, bet kopā ar ģimeni nomainīja dzīvesvietu un tagad ar prieku strādā par stikla pūtēju.

Kādas īpašības nepieciešamas, lai šajā profesijā būtu veiksmīgs?

– Manuprāt, jebkurā profesijā, lai gūtu panākumus, nepieciešamas vienas un tās pašas lietas. Kā teica kādas man iemīļotas grāmatas varonis, vajag cīnīties, meklēt, atrast un nepadoties. Jā, vēl vajadzīgs aicinājums. Arī Līvānu stikla fabrikā savulaik bija darbinieki, kuri desmit un piecpadsmit gadus ražoja tikai glāzes, bet bija tādi, kuri pāris gadu laikā spēja pilnveidoties un varēja nodarboties ar vissarežģītāko priekšmetu izgatavošanu.

Līvānu stikla un amatniecības centrs atrodas brīnšķīgā vietā, kas mudina uz radošumu ēkas iemītniekus. Viņi savukārt vilina ceļotājus. Kas ir jūsu aktīvākais darba laiks?

– Protams, vasara, tūrisma sezona. Amatniecības centra meitenes daudz pūļu vēlti, lai popularizētu Līvānos kā interesantu ceļojuma mērķi gan tūrisma izstādēs, gan interneta vidē. Un cilvēki brauc – skolēni, pieaugušie, ģimenes, seniori. Ekskursijas mūsu darbnīcā ir maksas pasākums, bet interese ir ļoti liela, jo darbs ar stiklu ir unikāla lieta ne tikai Latvijā, bet visā Baltijā. Visvairāk viesu ir no Igaunijas un Lietuvas, bet brauc arī vietējie. Atbrauc un brīnās. Un nopērk stikla suvenīrus līdzņemšanai. Vispopulārākie ir krāsainie putniņi un vīna glāzes.

Kāda ir jūsu šī brīža sirsnīgākā vēlēšanās?

– Es ļoti gribu, lai mūsu stikla studija arī turpmāk saglabātos vismaz šādā formātā. Tas nav viegls ceļš un ir visai grūts process, kas prasa zināmu devu fanātisma un mīlestības. Taču Līvānu stikls to ir pelnījis. ▣

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Četrdesmit ar darbu, fanātismu un mākslu pildīti gadi stikla pasaulē» saturu atbild SIA «Vietēja»».